

MUĞLA ÜNİVERSİTESİ

a1

IV. ULUSLARARASI
DÜNYA DİLİ
TÜRKÇE

SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ
22-24 ARALIK 2011
MUĞLA

II. CİLT

EDEBİYAT FAKÜLTESİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

Muğla Üniversitesi

a1

**IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu
II. Cilt**

Bildiri metinlerinin içeriğinden yazarları sorumludur.

Tüm Hakları Saklıdır.

İzinsiz kopyalanamaz, aktarılamaz, çoğaltılamaz.

Copyright © 2012, Ankara

Editör:

Doç. Dr. Mehmet Naci ÖNAL

ISBN : 978-605-4397-21-1 (tk.)
978-605-4397-23-5 (2.c.)

1. Baskı

30 Nisan 2012 / Ankara
500 Adet

Kapak Tasarımı

Okt. Özden İŞIKTAŞ

İletişim

Muğla Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

48170 - Kötekli Yerleşkesi / Muğla

Tel : 0 252. 211 14 30

0 252. 211 14 84

0 252. 211 15 55

E-posta: dunyadiliturkce2011@mu.edu.tr

Genel Ağ Sayfası: <http://www.dunyadiliturkce2011.mu.edu.tr>

Sayfa Tasarımı

Grafiker

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık

Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

1. Cadde 1396. Sokak No: 6

06520 (Oğuzlar Mahallesi)

Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

Baskı, Cilt

Grafiker

Ofset Yayıncılık Ltd. Şti.

Kazım Karabekir Caddesi

Ali Kabakçı İşhanı 85/3

İskitler-ANKARA

Tel : 0 312. 384 00 18

Faks : 0 312. 342 16 52

Gülsine UZUN

Doğu Türkistan Kırgız Türkçesinde Yer Alan Türkçe ve Moğolca Ortak Kelimeler Üzerine -II-305
Common Turkish And Mongolian Words In East Turkistan Kırgız Turkish -II-

Nilgün İSMAIL

Romanya'da Yaşayan Türk-Tatar Toplumu Tarafından Konuşulan Türkçe311
The Turkish Language Spoken by the Turk-Tatar Community Living in Romania

Yurdal CİHANGİR

Kıbrıs'ta Yaşayan İki Farklı Toplumun Dil ve Kültür Etkileşimi Açısından
 Atasözleri ve Deyimlerinin Değerlendirilmesi319
*Evaluation of Proverbs and Terms Used by two Different Communities in
 Cyprus from the Perspective of Language and Culture*

a1

Berdi SARIYEV

Türkmencenin Ses Bilgisini Öğretmekte Satrancın Önemi325
The Importance of Using Chess in Teaching Turkmen Language Phonology

Şentaç ARI

KKTC'de Türkçe Dersi Öğretim Programının Uygulanmasındaki
 Yeterlilik Üzerine Bir Değerlendirme333
Qualifying for a Evaluation on the Turkish Trnc in the Implementation of the Curriculum

Sedat BALYEMEZ

Bildirme Ekinin Dil Bilgisi Öğretimindeki Yeri Üzerine339
About Copula in Grammar Teaching

Özge KARAKAŞ

2005 Türkçe Öğretim Programında Önerilen Yöntem ve Tekniklerin Programdaki
 Etkinliklere Yansımaları Üzerine Bir Değerlendirme345
*Evaluation About the Methods and Techniques Suggested in 2005 Turkish Language
 Education Programme and Their Reflection on the Activities in the Programme*

Aliye İlkay YEMENİCİ

5E Öğrenme Modeli ve Bu Modelin Türkçe Öğretimine Uyarlanmasına İlişkin
 Bir Uygulama Örneği353
5E Learning Model and an Application Example of the Model on Teaching Turkish

Eda NABİOĞLU

Filimsiler Konusundan Yola Çıkarak Dil Bilgisi Öğretiminin
 Sayısal Derslerle İlişkisinin Değerlendirilmesi363
*The Evaluation of the Connection of the Education of Grammar With
 Mathematical Courses Starting With the Subject of Verbals*

KARAMANOĞLU MEHMET BEY OTURUMU**Mustafa ÇETİN**

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Beden Dili Kullanımı Gösterisi373
A Workshop Using Body Language for Teaching Turkish to Foreigners

Mihai MAXİM

Romanya'da Osmanlıca Öğretimi ve Osmanlı Araştırmaları375
Ottoman Studies in Romania & The Teaching of Ottoman Turkish in Romania

BİLDİRME EKİNİN DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİNDEKİ YERİ ÜZERİNE*

Dr. Sedat BALYEMEZ

sedatbalyemez@gmail.com

Özet

Bildirme eki –Dİr/-DUr, günümüz Türkçesinde sıkça kullanılan bir ektir. Bu ekin başlıca üç işlevi vardır: 1) İsimleri yüklem yapar, 2) Zarf yapar, 3) Çekimli fiillere, *kesinlik*, *ihtimal* anlamı katar. Biz bu çalışmamızda bildirme ekinin hangi işlevlerinin okullarımızda öğretildiği üzerinde durduk. Öğretim programlarında, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kabul edilen ve okullarla gönderilen ders araç-gereçlerinde konunun nasıl işlendiğini inceledik ve bildirme ekinin genel olarak sadece birinci işlevinin öğretildiğini ortaya koyduk.

Anahtar Kelimeler Bildirme eki, dil bilgisi öğretimi, ek-fiil

Abstract

The copula –Dİr/-DUr, commonly used in modern Turkish. This suffix has three main functions: 1) Makes the predicate names 2) Makes adverb 3) Gives to inflected verbs, the meaning of accuracy and probability. We've been talking about this study, this suffix which functions are taught in our schools. We have examined this suffix is taught in curriculum and textbooks which accepted and sent to schools by Ministry of Education. We have found that this suffix has been taught generally not only the its first function in school.

Key Words Copula, grammar teaching, verb in the form of suffix

0.Giriş

Öğretim süreci içinde bazı konuların kolaydan zora veya en çok karşılaşılandan en az karşılaşılan doğru aşamalı bir biçimde anlatılması; bu konuların değişik sınıf seviyelerine yayılması normaldir. Dil bilgisi öğretiminde de aynı yöntem izlenmektedir. Dil bilgisinin temel malzemesi, sözlü veya yazılı her türlü metindir. Öğrenci, dil bilgisinde öğrendiği birçok bilginin sağlamasını günlük yaşantısındaki dil kullanımında anlık olarak yapabilmektedir. Dil kullanımının sınırsızlığı, dil bilgisinde neyin ne kadar öğretilmesi konusunda eğitimcileri sıkıntıya sokmaktadır. Mesela yapım eklerinin anlatıldığı bir ders ortamında ancak Köktürk Türkçesinden bahsedilerek açıklanabilecek bir kelimenin kökeni merak konusu olabilmektedir. Cümlenin öğelerinin işlendiği bir metinde, akademik düzeyde tartışması devam eden cümle tipleriyle karşılaşmak mümkün olmakta ve bütün bunlar öğrenciler tarafından öğretmene sorulmaktadır. Bu nedenle dil bilgisi konularının aşamalara bölünmesinde çok dikkatli davranılmalı; bir konunun öğrenciye öğretilmeyecek kısmıyla ilgili cümlelere hiç olmazsa öğrencinin ders kitabında yer verilmemelidir. Ancak öğrenci aynı gün ya farklı bir derste ya da okul dışındaki hayatında bunlarla mutlaka karşılaşacaktır. Algıda seçicilik ilkesinden dolayı da okuldaki dil bilgisi konusu ile bağlantı kuracaktır. Türkçe dersinde çokluk ekinin sadece çokluk yapma işlevini öğrenen bir öğrenci, “*Konuşmalarını yapmak üzere Ali Bey’i kürsüye davet ediyorum.*” cümlesini duyduğu zaman bu cümledeki *-lar* ekinin saygı bildirmek için kullanıldığını öğrenmediğinden Ali Bey’in birden fazla konuşma yapacağını düşünebilir. Örneklerin çoğaltılabileceği bu gibi durumların önüne geçmek amacıyla öğretim programlarının ilgili yerlerinde açıklamalara/sınırlamalara yer verilmektedir: “*Özel isim, cins ismi; teklik, çokluk, topluluk ismi; somut isim, soyut isim konuları ele alınır. Çokluk eki ve işlevlerine değinilir. Özel isimlerin yazımına yönelik kurallarla gerekli ilişkilendirme yapılır.*” (MEB 2006: 42)

Biz bu çalışmamızda başta her sınıf düzeyindeki test sorularının soru kökü olmak üzere neredeyse her yazılı metinde, günlük dilde sıklıkla kullanılan ancak bu sık kullanımın aksine öğretim programlarında ve buna bağlı olarak ders kitaplarında gerektiği gibi işlenmeyen, öğretilmeyen bildirme ekimiz –Dİr/-DUr üzerinde duracağız. Günümüz Türkçesinde birden çok işlevle karşımıza çıkan bildirme ekinin sadece bir işlevinin öğretildiğini, öğrencilerin sıklıkla karşılaşmasına rağmen diğer işlevlerinin öğretilmediğini açıklamaya çalışacağız.

1.Yöntem ve Sınırlılıklar

Bildirimizde ilköğretim ve ortaöğretim ders kitaplarında, öğretim programlarında bildirme ekinin ele alınışını tespit edecek, dil bilgisi öğretimi süreci içinde bu eke ne kadar yer verildiğini ortaya koyacağız.

* IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu’nda (22-24 Aralık 2011, Muğla) sunulmuş bildiridir.

Bu nedenle bildirme eki üzerindeki akademik tartışmalara gerekmedikçe yer vermeyecek, gramer kitaplarındaki genel kabulleri dikkate alacağız¹.

Türkiye Türkçesinin gramer kitaplarından hareketle bildirme ekinin işlevlerini genel olarak aşağıdaki şekilde tespit etmek mümkündür:

a) Ek-fiilin geniş zaman kipi 3. kişisinde kullanılır

Boğaziçi bir manzara ve su beldesidir (Korkmaz 2003: 726).

yorgun-dur, evde-dir (Ergin 1999: 315)

güzel-dir, güzel-dirler (Banguoğlu 1998: 474)

b) Çekimli fiillere *kesinlik, ihtimal* anlamı katar

Canım belki iştmişsindir, bizim küçük İsmail almak istiyordu (Korkmaz 2003: 729).

Yere düşen bayrağın nasıl kaldırıldığını görmüşsünüzdür. (Gencan 1971: 297)

İşçi ikramiyelerinin dağıtımına pazartesi günü başlanacaktır. (Banguoğlu 1998: 451)

c) Zaman gösteren sözcükler üzerine gelerek zarf yapar

Temiz Hanım iki üç gündür rahatsız da... (Korkmaz 2003: 729).

Bildirimizin esas içeriği, yukarıda sıraladığımız bu üç işlevin öğretilip öğretilmediğini tespit etmek olacaktır. Bu nedenle öğretim programlarını, MEB tarafından kabul edilerek ilköğretim ve ortaöğretim okullarına gönderilen ders araç ve gereçlerini, bildirme ekine ve işlevlerine yer verme bakımından inceleyip değerlendirmelerde bulunacağız.

2. İnceleme ve Tartışma

2.1. Öğretim Programlarında Bildirme Eki

Öğretim programı, bir konuyla ilgili bütün detayların yer aldığı bir anlatım kitabı değildir. Bir öğretim programı, öğrenciye kazandırılması gereken davranışları ve bu kazanımı gerçekleştirmede yardımcı olacak açıklamaları içerir; konunun sınırlarını çizer. Bunun yanında vurgulanması gereken özel durumlar, ilgili kazanımın açıklamalar bölümünde verilir. Uyarılar aracılığıyla öğretmenin dikkati çekilir.

Bildirme eki, özel isimlere gelince kesme işareti ile ayrılır (TDK 2005: 46, TDK 2005a: 36); hem isimlere hem de fiillere eklenebilir; eklendiği bir sözcüğü zarf yapabilir. Bu kullanım çeşitliliği dikkate alındığında bildirme ekinin *özel bir ek* olduğu açıktır. Bu bakımdan öğretim programlarının yazım kuralları, fiil çekimi, sözcükte yapı veya zarflarla ilgili bölümünde bu ek için özel açıklamalara, uyarılara yer verilmesi beklenir. Ancak 2006'da güncellenen ilköğretim Türkçe dersi öğretim programında ve 2011'de güncellenen ortaöğretim Dil ve Anlatım dersi öğretim programında bu konuyla ilgili açıklamalara yer verilmemiştir. Hem ilköğretim hem de ortaöğretim programını incelediğimizde "*bildirme eki*" ifadesini sadece 6. sınıf programında görüyoruz. Ancak bu terim, özellikle kullanılmamış, kesme işaretleriyle ilgili açıklamaların TDK Yazım Kılavuzu'ndan alıntılanması sonucu kullanılmıştır: "*Özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme eklerinden sonra konur.*" (MEB 2006: 37). Kısacası *bildirme eki*, öğretilmesi veya vurgulanması gereken bir konu olarak öğretim programlarında yer almamaktadır. Değişik gramatikal özellikleri ve kullanım sıklığı dikkate alındığında bu durumun dil bilgisi öğretimi için bir eksiklik olduğu açıktır. "*Aşağıdakilerin hangisinde ... kullanılmıştır / kullanılmamıştır?*" gibi ifadelerle her test sorusunda öğrencinin karşısına çıkan bu ek, öğretim programlarının hazırlanması sürecinde maalesef dikkate alınmamıştır.

2.2. Ders Araç ve Gereçlerinde Bildirme Eki

Bilindiği gibi ülkemizde uzun bir süredir ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuzu gibi ders araçları MEB tarafından dağıtılmakta ve yardımcı ders araçlarının alınması yasaklanmaktadır. Bu durum, öğretmen ve öğrencilerin kendisine dağıtılan ders kitabında ne varsa onunla yetinmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bildirimizin ilerleyen bölümlerinde de göstereceğimiz üzere programda sınırları çizilmeyen bir konunun farklı ders kitaplarında farklı şekilde işlenmesi de öğretim birliğine zarar vermektedir. Bütün ders araç ve gereçleri, ilgili dersin öğretim programına göre hazırlanmaktadır. Bunun sonucu olarak da öğretim programlarında herhangi bir şekilde yer almayan bildirme eki, ders araç ve gereçlerinde de kendisine yer bulamayacaktır. Ancak ders kitabı yazarlarının öğretim programının sınırlarını zaman zaman aştığı bilinen bir gerçektir. Bu nedenle biz ilköğretim ve ortaöğretim ders araçlarını bildirme ekinin işlevleri açısından inceledik, bildirme eki terimine ve işlevlerine değinilip değinilmediğini tespit etmeye çalıştık. Özellikle belirtmeliyiz ki bu ders araçlarından sadece birinde (Yangın vd. 2011a: 78) "*bildirme eki*" terimine rastladık.

¹ Bildirme eki üzerindeki bazı genel kabulleri tartışmaya açan önemli bir çalışma için bk.: Kerimoğlu 2010.

Bildirme eki –Dİr/–DUR’un genel olarak üç işlevinin bulunduğunu söylemiştik. Şimdi bu işlevlerin ders araçlarında ne kadar işlendiğine bakalım:

2.2.1. Ek-Fiilin Geniş Zaman Kipi 3. Kişide Kullanılması

Bildirme eki –Dİr/–DUR’un en önemli işlevlerinden biri, ek-fiilin geniş zaman çekimi 3. kişide kullanılmaktır. Ekin bu işlevi, incelediğimiz bütün ders araçlarında işlenmektedir:

Ek fiilin geniş zamana göre çekiminde isimlere “-i” fiili kullanılmadan “-dır” geniş zaman kipinin ya da kişi eklerinin doğrudan getirildiğini açıklayınız. (Aköz ve Fındık 2009: 164)

Öğrencilerinize isimlere “-di, -miş, -dir, -sa” ekleri getirilerek ek fiilin geçmiş, geniş ve şart kipi çekimlerinin elde edildiğini, bu eklerden sonra isimlerin kişi eklerini de aldığını söyleyiniz.

*Örnek: hasta-y-dı-m hasta-dır-lar
dı → geç. z. eki dir → geniş z. eki
m → kişi eki lar → kişi eki (Altan vd. 2011: 219)*

Öğrencilerinize ek fiilin kiplerini kavratmaya yönelik etkinliği yaptırınız (11. etkinlik). Ek fiilin geniş zamanında “-dır” ekinin bazen kullanılmadığını, kip ve kişi ekinin kaynaştığını vurgulayınız (insanım, insansın, insan-dır, insanız, insansınız, insandırlar). (Kapulu ve Karaca 2010: 171)

*Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu
Bin yıl sürececek zannedilen kar sesidir bu (Kadir vd. 2010: 135)*

<u>Ek fiil</u>	<u>Eklendiği Kelimenin Türü</u>	<u>İsmlendirme</u>
<u>Eskidir</u>	<u>isim</u>	<u>Ek fiilin geniş zamanı</u>

(Acar vd. 2006: 130)

Ek-fiilin geniş zaman çekiminde görev alma, bildirme ekinin işlevlerinden sadece birisidir. Oysa incelediğimiz bütün ders kitapları ve sınavlara hazırlık kitaplarında gördük ki “bildirme eki” teriminden hiç bahsedilmemekte; –Dİr/–DUR eki, ek-fiil olarak öğretilmektedir. Bildirme ekinin sadece ek-fiil çekiminde kullanılma işlevi olsaydı tespit ettiğimiz bu durumun bir sakıncası olmazdı. Fakat –Dİr/–DUR eki, içinde bulunduğu her cümlede ek-fiil olarak kullanılmayabilir. “Ek-fiil = –Dİr/–DUR” şeklinde öğrenen bir öğrenci, gördüğü her –Dİr/–DUR ekini ek-fiil zannetmektedir ki bu doğru değildir.

2.2.2. Zaman Bildiren Sözcükler Üzerine Gelerek Zarf Yapması

Bildirme ekinin bir diğer işlevi de gün, ay, hafta, yıl gibi zaman gösteren isimlerin üzerine gelerek “... zamandan beri” anlamında zarf türetmesidir (Korkmaz 2003: 729). Bildirme eki, özel bir konu olarak öğretim programı ve ders araçlarında yer almadığı için ekin bu işlevi öğrencilere öğretilmemektedir. Bildirme eki, bu işleviyle günlük hayatta kullanıldığı gibi ders araçlarındaki cümlelerde de öğrencinin karşısına çıkmaktadır:

7.Etkinlik: Aşağıdaki cümlelerden içinde kip ve kişi ekleriyle çekimlenmiş isim bulunanların başına “X” işareti koyarak gösteriniz.

- () 1. İlyas amca, yıllardır bu evde yalnız yaşıyor.
- () 2. Tatilde çektiğin fotoğrafları bana göstereceksin.
- () 3. İsmail, çok iştahsız bir çocukmuş. (Yangın vd. 2011: 106)

Yukarıdaki etkinlik, 7. sınıf öğrenci çalışma kitabına öğrencilerin ek-fiil konusunda öğrendiklerini pekiştirmek için konulmuştur. Dikkat edilirse 1. sorudaki “yılılardır” kelimesinde bulunan “-dır” eki ek-fiil değildir. Bildirme eki, “yıllar” kelimesine eklenerek zarf yapmıştır. Öğrenci bu etkinlikten önce geniş zaman 3. kişi çekimlerinde -Dİr/–DUR kullanıldığını öğrenmiştir. Öğrendiği bu bilgiden hareketle öğrencinin “yılılardır” kelimesinde ek-fiil olduğunu düşünerek yanlış cevap vermesi çok normaldir. Ya böyle bir cümle etkinliğe konulmamalı ya da öğrenciye gerekli bilgi verilmelidir. Öğretmen kılavuz kitabında ilgili etkinliğe ilişkin bölüme “Öğrencilerinize -Dİr/–DUR ekinin bazı durumlarda ek-fiil görevi dışında kullanıldığını ve zarf türetebildiğini söyleyiniz.” şeklinde bir açıklama konulsaydı öğrencinin yaptığı yanlış, bir öğretim fırsatına dönüştürülebilirdi. Ancak maalesef öğretmen kılavuz kitabında böyle bir uyarı görmedik (Yangın vd. 2011a: 250).

Bir haftadır şehirde olduğu için yarın köyüne dönüyor. (Altan vd. 2011a: 133)

Seni epeydir buralarda görmüyorum. (MEB 2011: 150)

Aylardır özlemimi duyduğumuz kızgın güneş iliklerimizi ısıtacak. (Aköz ve Fındık 2007: 87)

Yukarıdaki cümleleri, ek-fiil ve zarf konularının işlendiği 7. sınıf ve 10. sınıf kitaplarından aldık. Öğrenci, bu sınıflarda -Dİr/-DUR ekini ek-fiil olarak öğrenmektedir ama karşısına çıkan bu cümlelerde ek-fiil görevinde değildir. Bu cümleleri gören bir öğrencinin öğretmenine şöyle bir soru yöneltmesi ve tatminkâr bir cevap beklemesi doğaldır: “Bize -Dİr/-DUR ekinin isimlere gelerek onları yüklem yaptığını öğretilmişsiniz. O hâlde ‘bir haftadır, yüz yıldır, epeydir’ kelimeleri neden yüklem olmamış?”

2.2.3. Çekimli Fiillere Eklenerek O Fiile Kesinlik, İhtimal Anlamı Katması

-Dİr/-DUR bildirme eki, çekimli fiillerin üzerine gelerek eklendiği fiille kesinlik, ihtimal gibi anlamlar katar. Muharrem Ergin tereddütlü de olsa bu tür yapıların birleşik çekim olabileceği taraftarıdır (Ergin 1999: 330). Haydar Ediskun, -Dİr/-DUR ekinin diğer birleşik zaman çekimlerinden farklı olarak kesinlik veya ihtimal anlamıyla *hal birleşik zamanı* oluşturduğu görüşündedir (Ediskun 1993: 210). Zeynep Korkmaz (Korkmaz 2003), Tahsin Banguoğlu (Banguoğlu 1998), Tuncer Gülensoy (Gülensoy 1998), Mehmet Hengirmen (Hengirmen 1995), Fuat Bozkurt (Bozkurt 2004), Nurettin Koç (Koç 1990) ve Tahir Nejat Gencan (Gencan 1971) ise bu tür yapıları birleşik çekimler içinde vermemiştir.

Bilindiği gibi birleşik çekimli fiiller, kip eki almış bir fiilin üzerine ek-fiil getirilmesiyle oluşur. Öğrenci, -Dİr/-DUR ekini sadece ek-fiil olarak öğrendiği için bu ekin çekimli fiiller üzerine getirilmesiyle oluşan “*kullanılmıştır, kullanılmamıştır, gelmiştir, gelecektir, yapıyordur, yapmalıdır vb.*” yapıları da birleşik çekimli fiil olarak düşünebilir. Oysa bu yapılar, birleşik çekimli fiil değildir². Çünkü birleşik çekimli fiillerdeki ek-fiilin işlevi, fiilin zamanını, tarzını bildiren kip ekini taşımaktır. Hatta ilköğretim Türkçe programında birleşik çekimlerinin bu özelliğinin öğrencilere mutlaka anlatılması gerektiği vurgulanmıştır (MEB 2006: 47). Bu bilgidен hareketle “*kullanılmıştır, kullanılmamıştır, gelmiştir, gelecektir, yapıyordur, yapmalıdır vb.*” gibi yapıları baktığımızda -Dİr/-DUR ekinin zaman bildirme işlevinde kullanılmadığını ve bu ekin ek-fiil olarak görev yapmadığını görüyoruz. Kısacası bu fiillerde iki kip eki bulunmamaktadır.

-Dİr/-DUR ekinin çekimli fiillerin üzerine getirilmesiyle oluşan fiillerin özellikle yazılı metinlerde çok sık kullanıldığını söylemiştik. Bu fiiller, doğal olarak ders araçlarında da öğrencinin karşısına çıkmaktadır. Acaba -Dİr/-DUR ekinin bu işlevi hakkında öğrenciye yeterli bilgi veriliyor mu? Şimdi bu noktaya değinmek istiyoruz:

MEB Yayınlarının 7. sınıf öğrenci çalışma kitabındaki birleşik çekimli fiillerle ilgili etkinliklerde *gelmelidir, varmıştır, gelecektir* gibi fiiller, birleşik çekimli fiil olarak alınmıştır (Altan vd. 2011a: 175 - 181). Aynı sınıf düzeyinde okutulmak üzere kabul edilen Koza Yayınları, Pasifik Yayınları ve Harf Yayınlarının kitaplarındaki etkinliklerde ise bu tür örnekler rastlamadık. Bu yayınevlerinin kitaplarında birleşik çekim için verilen örnekler, “*i-di, i-miş, i-se*” yapıları ile oluşturulan fiillerden seçilmiştir. Pasifik Yayınlarının 7. sınıf öğretmen kılavuz kitabında basit zamanlı fiillerin işlendiği bölümde *bildirme ekimiz -dir’in bildirme kiplerinden sonra gelerek o kelimeye kesinlik, olasılık ya da sürerlilik anlamı kattığının vurgulanması istenmiştir ki bu son derece olumlu bir yaklaşımdır* (Yangın vd. 2011a: 78). Aynı konunun işlendiği 10. sınıf Dil ve Anlatım dersi için kabul edilen MEB Yayınları ve Zambak Yayınlarının ders kitaplarında da birleşik çekim için verilen örneklerde de “*i-di, i-miş, i-se*” ile kurulan yapıları yer verilmiştir.

Biz, yukarıda tespit ettiğimiz her iki durumun da öğretim açısından doğru olmadığını düşünüyoruz. Bir konunun MEB Yayınlarının ders kitabında farklı, diğer yayınevlerinin ders kitaplarında farklı işlenmesi öğretim birliğinin sağlanması bakımından son derece sakıncalıdır. Şu anda MEB yayınlarının kitabını okuyan 7. sınıf öğrencileri -Dİr/-DUR ekinin birleşik çekimli fiil yaptığını öğrenmektedir ki bu bilgi akademik açıdan doğru değildir. Bunun yanında birleşik çekimli fiillerin işlenmesi sırasında -Dİr/-DUR ekinden hiç bahsetmemenin de yanlış olduğunu düşünüyoruz ki 7. sınıf kitaplarında ve 10. sınıf kitaplarında bu durum söz konusudur. -Dİr/-DUR ekini ek-fiil olarak öğrenen bir öğrenci, “*kullanılmıştır, kullanılmamıştır, gelmiştir, gelecektir, yapıyordur, yapmalıdır vb.*” fiillerin birleşik çekimli olduğunu düşünebilir. Bu nedenle birleşik çekimli fiillerin işlenmesi sırasında “*-Dİr/-DUR ekinin çekimli fiillere eklenerek bu fiillere kesinlik, ihtimal anlamı kattığı; böyle fiillerin birleşik çekimli olmadığı*” vurgulanmalıdır.

² Türkiye Türkçesi gramerlerindeki genel kabul, bu yapıların birleşik zamanlı olmadığı yönündedir.

3.Sonuç ve Öneriler

-Dir/-DUr eki özel işlevleri olan ve sık kullanılan bir ektir. Öğrenci, hem okulda hem de günlük hayatta bu ekin bütün işlevleriyle karşılaşmaktadır. Bu ekin sadece bir işlevinin öğretilmesi, diğer işlevlerinin görmezden gelinmesi doğru değildir. Okullarımızda genel olarak bildirme ekinin sadece ek-fiil işlevi öğretilmektedir. Bunun sonucu olarak da öğrenci, bildirme ekinin zarf yapma ve çekimli fiillere *kesinlik, ihtimal* anlamı katma işleviyle karşılaştığında tereddüde düşmekte, gördüğü her -Dir/-DUr ekini ek-fiil zannetmektedir. Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin de zaman zaman tereddüde düşmesi ve genel ağdaki forum sitelerinde bu konuda sorular sorması³, bildirme ekinin fakültelerimizdeki öğretimi konusunda da endişeye düşmemize neden olmaktadır.

Öğretim programlarında bildirme eki terimine ve bu ekin işlevlerini öğretmeye yönelik kazanımlara yer verilmelidir. Yapım eki ve çekim eklerinin öğretilmesinden sonra bildirme eki ve işlevleri kısaca işlenmeli; ek-fiil, fiil çekimi ve zarflar konularında ise ders içi ilişkilendirme yapılarak bu konu iyice pekiştirilmelidir.

Kaynakça

- AKÖZ, Şenay ve FINDIK, Özlem, (2009), *İlköğretim Türkçe 7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Harf Yayınları, İstanbul.
- AKÖZ, Şenay ve FINDIK, Özlem, (2007), *İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*, Harf Yayınları, İstanbul.
- ALTAN, Abdülkadir vd., (2011), *İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, MEB Yayınları, Ankara.
- ALTAN, Abdülkadir vd., (2011a), *İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı*, MEB Yayınları, Ankara.
- BANGUOĞLU, Tahsin, (1998), *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- BOZKURT, Fuat, (2004), *Türkiye Türkçesi Türkçe Öğretiminde Yeni Bir Yöntem*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- EDİSKUN, Haydar, (1993), *Yeni Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitapevi, s.210, İstanbul.
- ERDAL, Kadir vd., (2010), *Ortaöğretim Dil ve Anlatım 10 Ders Kitabı*, Zambak Yayınları, İstanbul.
- ERGİN, Muharrem, (1999), *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul.
- GENCAN, Tahir Nejat, (1971), *Dilbilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul.
- GÜLENSOY, Tuncer, (1998), *Türkçe El Kitabı*, Kıvılcım Yayınları, Kayseri.
- HENGİRMEN, Mehmet, (1995), *Türkçe Dilbilgisi*, Engin Yayınları, Ankara.
- KAPULU, Ahmet ve Karaca, Aliyar, (2010), *İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Koza Yayınları, Ankara.
- KERİMOĞLU, Caner, (2010), “Türkiye Türkçesi Gramerinin Yazımı ve Öğretiminde 3. Kişiyile İlgili Sorunlar Üzerine (Bildirme ve İyelik)”, *Turkish Studies*, C.5, S.3, s.1618–1631, Erzincan.
- KOÇ, Nurettin, (1990), *Yeni Dilbilgisi*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- KORKMAZ, Zeynep (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- MEB, (2006), *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara.
- MEB (2011), *Ortaöğretim Dil ve Anlatım 10. Sınıf Ders Kitabı*, MEB Yayınları, İstanbul.
- TDK, (2005), *Yazım Kılavuzu*, Ankara.
- TDK, (2005a), *İlköğretim Okulları İçin Yazım Kılavuzu*, Akara.
- YANGIN, Banu vd., (2011), *İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı*, Pasifik Yayınları, Ankara.
- YANGIN, Banu vd., (2011a), *İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Pasifik Yayınları, Ankara.

³ İlgili genel ağ sayfalarından birkaçı: www.turkcedersi.gen.tr, www.dersimizturkce.gen.tr